

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา (Criminal Justice System)

ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี³ คือ

1. ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) เป็นทฤษฎีที่เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยมุ่งจะควบคุม และระงับปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก

ทฤษฎีนี้สันนิษฐานว่าหากมีการจับกุมผู้กระทำผิด ผู้นั้นจะเป็นผู้กระทำผิดจริง ๆ คือผู้ถูกจับจะหลุดพ้นจากการลงโทษของศาลได้น้อยมาก จะมีการดำเนินงานต่อไปตามขั้นตอนจนถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาล แต่การค้นหาข้อเท็จจริงในศาลมีน้อย วิธีการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมในชั้นตำรวจหรืออัยการตามทฤษฎีนี้จะทำให้ผู้ต้องสงสัยหรือผู้บริสุทธิ์ถูกปลดปล่อยไปได้โดยเร็ว แต่ขณะเดียวกันก็อาจทำให้การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาที่กระทำผิดจริงมีพยานหลักฐานอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งเป็นการค้นหาหลักฐานอย่างไม่เป็นทางการ

2. ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Legal Process) เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลักการดำเนินคดีอาญา จะต้องมีความเป็นธรรมและเป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกฎหมาย

ทฤษฎีนี้จะไม่เห็นด้วย กับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการ ของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมในชั้นตำรวจกับอัยการ แต่จะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดี หรือได้สวนผู้ถูกกล่าวหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยต่อประชาชนในศาลยุติธรรม ผู้ต้องหาที่มีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาชี้ขาดแล้วว่า ผู้นั้นมีความผิด

ในปัจจุบันนี้ประเทศต่าง ๆ ในโลก ก็ได้ปฏิบัติตามแนวความคิดของทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง เฉพาะเจาะจงไปแต่มักจะเป็นระบบผสมของทฤษฎีทั้งสองนี้ กล่าวคือ ระบบงานยุติธรรมทางอาญามักจะคำนึงถึงทฤษฎีทั้งสองนี้ควบคู่กันไป เป็นเพียงแต่ว่าอาจจะมึลักษณะที่เน้นหนักไปทางด้านทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งก็ได้

ปรัชญาพื้นฐานทางอาชญาวิทยาขององค์กรแต่ละองค์กร ในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแท้จริงมากขึ้น นักวิชาการก็ยิ่งตระหนักว่าองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมนี้หาได้ประกอบเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบไม่ ในทางปฏิบัติองค์กรแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างก็ปฏิบัติงานไปตามแนวทางและวัตถุประสงค์ของตนเอง แม้ว่าจะมีเป้าหมายหลักอันเดียวกัน คือ การควบคุมอาชญากรรมแต่เนื่องจากแต่แต่ละองค์กรมีปรัชญาพื้นฐานทางอาชญาวิทยาที่แตกต่างกัน จึงตีความหมายของเป้าหมายหลักนี้ไม่เหมือนกัน

³ อารี รุ่งพรทวีรัตน์. การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.

ดังนั้นในการที่จะแก้ไขปัญหาด้านความไม่เป็นระบบของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องคำนึงถึงปรัชญาอันเป็นพื้นฐานแต่ละองค์ในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมากมิฉะนั้นก็อาจจะทำให้การบริหารกระบวนการยุติธรรมไม่ประสบผลสำเร็จ และอาจทำให้ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ปรัชญาซึ่งเป็นพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม ในปัจจุบันนี้สามารถที่จะแยกดังนี้⁴

ก. ปรัชญาดั้งเดิมทางอาชญาวิทยา (Classical School of Criminology) เป็นทฤษฎี ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นตั้งแต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้กฎหมายและป้องกันผู้ถูกกล่าวหาจากการพิจารณาผิดอย่างไม่เป็นธรรมและการลงโทษอย่างรุนแรงเกินความจำเป็นโดยรัฐ ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลมีอิสระในตนเอง และการกระทำผิดนั้นเกิดขึ้นเพราะความสมัครใจของผู้กระทำผิดเองอันมีผลในทางปฏิบัติให้มีการลงโทษทัณฑ์ผู้กระทำผิดให้พอเหมาะพอควรเพื่อให้เช็ดทลอบ ทฤษฎีนี้จึงยอมรับเรื่องค่านิยม และจริยธรรม ทฤษฎีนี้ยึดมั่นในหลักกฎหมายที่ว่าไม่มีความผิดเมื่อปราศจากกฎหมาย ฉะนั้นการกระทำความผิดอาญาจะต้องถูกกำหนดนิยามอย่างแจ่มแจ้ง ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย การบัญญัติกฎหมายจะกระทำเพื่อวางหลักเกณฑ์ ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ และในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นหลักประกันของ สิทธิ เสรีภาพของประชาชน ซึ่งเป็นหลักการในการบัญญัติกฎหมายอาญา ทั้งด้านสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติ และเมื่อมีการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมายผู้กระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษ ส่วนเป้าหมายของการลงโทษก็เป็นการข่มขู่ (Deterrence) เท่านั้น

ข. ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบปฏิฐาน (Positive School of Criminology) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เชื่อมั่นในหลักการทางวิทยาศาสตร์ และได้เปลี่ยนแนวของความคิดพื้นฐานของวิชาอาชญาวิทยาจากแนวนิติศาสตร์ มาสู่แนวสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ ทฤษฎีนี้ถือว่า มนุษย์ทุกรูปนามถูกอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมบีบบังคับหรือความผิดปกติทางสภาพร่างกาย และจิตใจ เป็นมูลเหตุชักนำให้เกิดการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้น ซึ่งยังผลในทางปฏิบัติให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด และได้นำหลักเหตุจำเป็นซึ่งผล (Determinism) อันเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ มาเป็นเครื่องกำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้า ด้านอาชญากรรม โดยเห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งทางสังคม และจะต้องมีสาเหตุ เมื่อทราบถึงสาเหตุอาชญากรรมแล้ว การแก้ไขย่อมสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ใช่โดยการออกกฎหมายและการลงโทษซึ่งสายเกินไป แต่ต้องโดยหาทางป้องกันที่ต้นเหตุของอาชญากรรมตั้งนั้น เมื่อไม่มีอาชญากร การกำหนดฐานความผิดทางกฎหมายเพื่อลงโทษก็หมดความจำเป็น ทฤษฎีนี้ถือว่าอาชญากรเป็นผู้ป่วยที่ต้องการความช่วยเหลือ และเอาใจใส่จากสังคม และเชื่อมั่นว่าความรู้ และเทคโนโลยีสามารถที่จะรักษาพยาบาล และปรับปรุงบุคคลิกภาพของอาชญากรให้เป็นคนปกติได้ ดังนั้นเป้าหมายของการลงโทษจึงมุ่งที่จะปรับปรุงบุคคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

⁴ วีระ พิพัฒน์วงศ์. อำนวยการสอบสวนควรจะถูกกับราชการส่วนใด. เอกสารศึกษาเชิงปฏิบัติ วิทยาลัยการปกครอง, 2534 หน้า 6.

ค. **ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบป้องกันสังคม** ซึ่งเป็นแนวความคิดแผนใหม่ (Synthesis) เพื่อให้บังเกิดผลจากการรวมตัวของปรัชญาที่ขัดแย้งกันทั้งสองดังกล่าวข้างต้น โดยได้นำเอาแนวความคิดของปรัชญาทางอาชญาวิทยาทั้งสองมาผสมกันเพื่อให้บังเกิดผลการปฏิบัติในการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลย่อมมีความอิสระในทางความคิดภายในขอบเขตของสิ่งแวดล้อมหรือสภาพร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้นอันเป็นการยอมรับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และในขณะเดียวกันก็ยังคำนึงถึงค่านิยม ฉะนั้นการกระทำผิดอาญาจึงต้องถูกกำหนดด้วยหลักเกณฑ์ตามวิชานิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ควบคู่กันไป และกฎหมายที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ก็จะต้องคงอยู่ต่อไป รวมทั้งกฎหมายอาญา ก็จะต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักพฤตินิยมศาสตร์ด้วย ทฤษฎีนี้จึงเป็นการใช้มาตรการป้องกันอาชญากรรมในลักษณะที่เป็นระบบก้าวหน้าโดยมุ่งส่งเสริมการใช้นโยบายทางอาญาที่สมเหตุสมผลและเน้นถึงการให้หลักการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ดังนั้นในการลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องอาศัยกฎหมาย หรือหลักมนุษยธรรมควบคู่กับกระบวนการศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล และปรากฏการณ์ของอาชญากรรมในสังคมคู่กันไป ทั้งนี้โดยมุ่งหวังต่อการฟื้นฟูบูรณะสภาพทางสังคมของผู้กระทำผิดอย่างมีระบบต่อเนื่องกัน (The Systematic Resocialization of the Offender)

ปรัชญาสองประการแรกมีอิทธิพลฝังแน่นอยู่ในแนวทางปฏิบัติขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับตำรวจโดยที่ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิมได้มีอิทธิพลต่อระเบียบการปฏิบัติงาน และความเชื่อของตำรวจอย่างมาก ตำรวจส่วนใหญ่มีสมมุติฐานว่าอาชญากรรมจะลดต่อเมื่ออาชญากรถูกลงโทษและกักขังมากขึ้น ดังนั้นการที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตามปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบดั้งเดิม ตำรวจจึงต้องจับผู้กระทำความผิดให้มากที่สุด เร็วที่สุด ผิดพลาดน้อยที่สุด

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญา เป็นปัจจัยสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายอาญา โดยเฉพาะในแง่ของการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาก็จะต้องเริ่มขึ้นพร้อมกันในทันที ตั้งแต่เมื่อเริ่มรับแจ้งเหตุ การดำเนินการสืบสวน จับกุม สอบสวนฟ้องร้อง และดำเนินคดีในศาล เพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษ การจัดระบบการดำเนินคดีอาญาจึงต้องดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบเดียวกันตลอดทั้งกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ ระบบของการฟ้องร้องคดี จะต้องสอดคล้องกับระบบของการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และในขณะเดียวกัน การบริหารงานยุติธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็จะต้องสอดคล้องกับระบบการดำเนินคดีอาญาเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นระบบการดำเนินคดีอาญาจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและเป็นผลต่อการบริหารงานยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างยิ่ง

หากพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ในสมัยโบราณจะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดคดีอาญาขึ้นในสมัยก่อน ผู้เสียหายต้องทำหน้าที่ที่จะฟ้องร้องวิงวอนหาพยานมาพิสูจน์ต่อศาลเองทั้งสิ้น ดังนั้นการควบคุมอาชญากรรมในสมัยก่อน จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเอกชนอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้จึงก่อให้เกิดแนวความคิดของนักปราชญ์ทางกฎหมายแบบปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งยึดมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐาน แนวความคิดนี้เห็นว่าเสรีภาพของประชาชนนั้นรัฐจะล่วงละเมิดมิได้ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายรับรองให้สิทธิแก่ประชาชน ในอันที่จะดำเนินการฟ้องร้องคดีอาญาเองได้ อันเป็นแนวความคิดที่ถือว่าการควบคุมความสงบเรียบร้อยนั้นเอกชนเป็นผู้รับผิดชอบเอง แต่ต่อมาก็ได้เกิดมีแนวความคิดของนักปราชญ์ กฎหมายแบบอรรถประโยชน์นิยม ซึ่งเห็นว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือมหาชน

สังคมหรือมหาชนเท่านั้น เป็นผู้เสียหายส่วนเอกชน ผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำผิดนั้น หากผู้เสียหายไม่ ดังนั้นการควบคุมการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเป็นหน้าที่ของรัฐหาใช่เอกชนไม่ รัฐมีหน้าที่ต้องป้องกันปราบปรามการทำความผิดอาญา เอกชน ไม่มีหน้าที่ในอันที่จะควบคุมความสงบเรียบร้อยของสังคม ฉะนั้นเมื่อมีการทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงเป็นผู้เสียหายและจะต้องเป็นผู้ดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเองโดยจะต้องจัดให้มีเจ้าพนักงานของรัฐฟ้องผู้กระทำผิดให้ได้รับการลงโทษเรียกว่าอัยการโดยไม่มีคำเนิ่งว่าเจ้าทุกข์จะมีความประสงค์อยากให้ผู้ทำความผิดอาญานั้นได้รับโทษหรือไม่

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐเลือกที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย ด้วยการใช้อำนาจในการดำเนินคดีอาญาเอง ซึ่งแนวความคิดนี้ได้มีการใช้กันทั่วไปรวมทั้งประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีอาญาสามารถแบ่งแยกให้เห็นได้เป็น 3 ระบบ⁵

ก. ระบบไต่สวน (The Inquisitorial System) อันเป็นระบบที่สืบเนื่องมาจากระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ จึงถือว่ารัฐจะต้องรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องดำเนินการกับผู้ทำความผิด โดยจะต้องชวนขวนขวายค้นหาพยานหลักฐาน ลงโทษผู้กระทำผิด ในการดำเนินคดีอาญา ตามระบบนี้ จึงไม่มีการแยก "หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง" และ "หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี" ออกจากกันจึงจัดให้มีองค์กรดำเนินคดีอาญาเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองโดยจะมีเฉพาะผู้ไต่สวน (ศาลหรือผู้พิพากษา) ซึ่งจะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้นตั้งแต่เมื่อทราบว่าการกระทำผิดจนถึงตัดสินคดีอาญานั้นในที่สุด โดยจะเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคน ๆ เดียวกัน และผู้ถูกไต่สวนที่จะตกอยู่ในสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการชักฟอกในคดีทำให้มีฐานะเป็นเพียงแค่ "กรรมในคดี" (Object) เท่านั้น จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดวิธีการค้นหาความจริง โดยการทรมานร่างกายของผู้ถูกไต่สวนให้กล่าวความสัตย์ในคดีและอิทธิพลของการชำระความของผู้มีอำนาจในทางศาสนาโรมันคาทอลิก ที่ถือว่าผู้ปกครองครองต้องชวนขวนขวายค้นหาให้รู้ข้อเท็จจริงให้จงได้ ซึ่งได้ถูกนำมาใช้ในการดำเนินการคดีอาญาของรัฐด้วย วิธีการทรมานจึงได้ทวีความรุนแรงจนถึงขีดสุด และนับว่าเป็นจุดจบของการดำเนินคดีอาญาระบบนี้

⁵ อรรถพล ใหญ่สว่าง. ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526

ข. ระบบกล่าวหา (The accusatorial System) เนื่องจากข้อบกพร่องของระบบไต่สวนที่หาความเป็นกลางจากผู้ไต่สวนได้ยาก และไม่อาจให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกไต่สวนได้ รวมทั้งวิธีการค้นหาความจริง ด้วยการทรมานร่างกายของผู้ถูกไต่สวนนั้น จึงทำให้เกิดระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาขึ้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวของระบบไต่สวน โดยการแบ่งแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรแต่ละองค์กรที่แตกต่างกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ กล่าวคือ ศาลซึ่งเป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาแต่เดิม คงรับผิดชอบเฉพาะการพิจารณาพิพากษาคดี ส่วนการสอบสวน ฟ้องร้อง ก็ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เรียกว่าอัยการและยังได้ยกผู้ต้องหาขึ้นเป็นประธานในคดีโดยให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาหรือจำเลย) ในอันที่จะแก้ข้อกล่าวหา และต่อสู้คดีได้

สำหรับการค้นหาความจริงในคดีอาญาตามระบบนี้ ก็เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยบุคคลหนึ่งนำเรื่องราวมาฟ้องร้องว่ากล่าวอีกบุคคลหนึ่งต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้มีอำนาจนั้นชำระให้แก่ตนเอง ซึ่งเดิมใช้วิธีการชำระคดีในลักษณะต่าง ๆ เช่น การให้พิสูจน์โดยวิธีดำนําลุยไฟ (Trial by Ordeal) หรือต่อสู้กันด้วยอาวุธ (Trial by battle) หรือ ให้พระเจ้าเข้ามาตัดสิน (Judgement by God) แต่ต่อมา เมื่อมีวิธีการค้นหาความจริงต่าง ๆ ตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการลองผิดลองถูก (Trials and Errors) วิธีการชำระคดีจึงได้กลายมาเป็นการนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อผู้มีอำนาจ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้จึงเป็นการนำพยานหลักฐานพิสูจน์ระหว่างคู่ความในคดี และเพื่อมิให้คู่ความในคดีได้เปรียบเสียเปรียบซึ่งกันและกัน หลักเกณฑ์ในการที่จะนำพยานอย่างไรมาพิสูจน์จึงเป็นเรื่องเคร่งครัด ศาลผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดจึงต้องเป็นกลางและคอยควบคุมดูแลทั้งสองฝ่ายในการดำเนินคดีให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้โดยเคร่งครัด คู่ความจะเป็นผู้เสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล และศาลจะต้องตัดสินคดีไปตามหลักฐานที่คู่ความนำสืบเท่านั้น

ค. ระบบผสม (The Mixed System) เนื่องจากข้อดีและข้อเสียของระบบกล่าวหา และระบบไต่สวนจึงก่อให้เกิดระบบนี้ โดยนำเอาข้อดีของแต่ละระบบมาใช้ และตัดข้อเสียออกไป ฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติใหญ่ เป็นประเทศแรกที่นำเอาข้อดีของทั้งสองระบบมาผสมใช้เข้าด้วยกันเกิดเป็นระบบใหม่ในปี ค.ศ. 1808 หลังจากนั้นมาประเทศอื่น ๆ ในยุโรปได้เจริญรอยตามสำหรับในเรื่องระบบผสมนี้ก็ได้มีความเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปใช้ระบบกล่าวหา หากแต่ระบบกล่าวหาที่ใช้กันในภาคพื้นยุโรปแตกต่างกับระบบกล่าวหาโดยทั่ว ๆ ไปในแง่ของการค้นหาความจริง คือให้ผู้พิพากษาหรือศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงมากกว่าประเทศในกลุ่มกฎหมายระบบ Common Law หรือ Anglo-Saxon กล่าวคือระบบผสม คือ ระบบกล่าวหาที่เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาหรือศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงมากขึ้น

2.3 ขั้นตอนและการดำเนินงานเกี่ยวกับการสอบสวน

2.3.1 ความหมายของการสอบสวน

เรื่องการสอบสวนนั้น ได้กล่าวมาพอสังเขปแล้ว ต่อไปจะกล่าวถึงความหมายในรายละเอียดของการสอบสวนว่า มีระเบียบขั้นตอนอย่างไรและเกี่ยวข้องกับประชาชนอย่างไรบ้าง ดังต่อไปนี้

การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไป เกี่ยวกับ ความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ

2.3.2 ขั้นตอน และการดำเนินงานเกี่ยวกับการสอบสวน มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ

1. การเริ่มคดี หรือการเริ่มต้นสอบสวน การสอบสวนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีคดีเกิดขึ้น จะต้อง มีบุคคลและองค์การที่เกี่ยวข้อง

2. การร้องทุกข์ คือ การที่ผู้เสียหายไปบอกกล่าว หรือไปแจ้งความต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ เพื่อให้เจ้าพนักงานของรัฐดำเนินคดีให้ การร้องทุกข์เป็นการเริ่มคดีอย่างหนึ่ง เป็นเงื่อนไขสำคัญ และจำเป็นสำหรับคดีความผิดอันยอมความได้

3. วิธีการร้องทุกข์ แยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

3.1 ร้องด้วยปาก คือ ไปแจ้งความหรือเล่าเรื่องให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ฟัง เจ้าพนักงานจะต้องบันทึกปากคำ หรือ รับผิดชอบให้ผู้ร้องทุกข์ ไปพบกับพนักงานสอบสวน ดำเนินการต่อไป

3.2 ร้องเป็นหนังสือ คือทำเป็นหนังสือยื่นต่อเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ คำร้องทุกข์เช่นนี้จะต้องลงวัน เดือน ปี และลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์ด้วย

3.3 การร้องทุกข์นั้นผู้เสียหาย อาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นไปร้องทุกข์แทนได้

3.4 พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีหน้าที่จัดให้มีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ

4. การบันทึกคำร้องทุกข์ ด้วยเหตุที่ว่า การร้องทุกข์เป็นจุดเริ่มต้นของคดี หรือ เป็นจุดเริ่มต้นของการสอบสวนนั้น ต้องพิจารณาว่าการร้องทุกข์ดังกล่าว เป็นการร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมาย ตาม ป.วิ อาญา หรือไม่ ส่วนรายละเอียดในการร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏชื่อถิ่นฐาน หรือที่อยู่ของผู้ร้องทุกข์ ลักษณะแห่งความผิดพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ได้กระทำลงไป ความเสียหายที่เกิดขึ้นและชื่อรูปพรรณของผู้กระทำความผิดเท่าที่จะบอกได้ ทั้งต้องมีวัน เดือน ปี ที่ความผิดเกิดขึ้น และลายมือชื่อ ของผู้ร้องทุกข์ กับผู้บันทึกประกอบในบันทึกคำร้องทุกข์ ที่สำคัญและจะขาดเสียมิได้ คำร้องทุกข์นั้นต้องปรากฏข้อความโดยชัดแจ้ง ว่าผู้ที่มาร้องทุกข์นั้น มาร้องทุกข์เพื่อมีเจตนาให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

5. พนักงานสอบสวน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการเริ่มคดีนั้น จะต้องมาจากความผิดที่มี การร้องทุกข์ที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อผ่านขั้นตอนขั้นต้นนี้แล้ว คดีความผิดก็จะเข้ามาอยู่ในระบบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งในบันทึก จะเป็นรายละเอียดของอำนาจและหน้าที่ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ดังนั้น เมื่อจะต้องมีการสอบสวนแล้ว อำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมีดังต่อไปนี้

1. พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนด้วยตนเอง จะมอบหมายให้ผู้อื่นกระทำการแทนไม่ได้ เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

1.1 เป็นการส่งประเด็นไปให้พนักงานสอบสวนอื่นกระทำการแทน ในกรณีเช่นนี้หัวหน้าพนักงานสอบสวนผู้ส่งประเด็น จะไม่ได้ทำการสอบสวนเลย ก็สามารถนำมาประกอบเป็นความเห็นสรุปสำนวนเสนอพนักงานอัยการดำเนินการต่อไปได้

1.2 การใดเป็นสิ่งที่เล็กน้อยในการสอบสวน และไม่มีกฎหมายเจาะจงให้พนักงานสอบสวนทำด้วยตนเอง มีอำนาจสั่งให้ผู้ใดบังคับบัญชาทำแทนได้ การตรวจและพิมพ์มือผู้ต้องหาตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 132 (1) นั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ผู้ใดบังคับบัญชาทำแทนได้

2. พนักงานสอบสวนมีอำนาจโดยเฉพาะในการรวบรวมพยานดังนี้

2.1 พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจตราผู้ต้องหา โดยไม่จำเป็นต้องขอความยินยอมก่อน ถ้าผู้ต้องหาขัดขืนก็อาจมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานได้

ส่วนผู้เสียหายนั้น พนักงานสอบสวนจะตรวจตัวได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายก่อน ถ้าผู้เสียหายไม่ยินยอมให้ตรวจ ก็ไม่มีมาตรการบังคับอย่างไร

2.2 พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจสิ่งของ หรือที่ทางอันสมควรใช้เป็นพยานหลักฐานได้

คำว่า "ที่ทาง" นั้น ผู้ศึกษาค้นคว้าเห็นว่าน่าจะหมายถึงสถานที่ต่าง ๆ เช่น บ้านเรือนหรืออาคารสถานที่ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งถ้าเป็นการเข้าไปตรวจเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยาน หลักฐานแล้ว พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจเข้าไปตรวจ รวมทั้งมีสิทธิถ่ายภาพหรือทำแผนที่วาดภาพจำลองสถานที่นั้น ๆ ได้ แต่ถ้าประสงค์จะค้นสถานที่นั้น ๆ เพื่อหาสิ่งใดจะต้องทำปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการค้นด้วย

2.3 พนักงานสอบสวนมีอำนาจพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้าผู้ต้องหาได้ แต่ต้องเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น ให้พิมพ์ลายมือเพื่อส่งไปตรวจสอบประวัติการต้องโทษ เป็นต้น หากผู้ต้องหาขัดขืนก็อาจมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานได้ แต่พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาลายมือ ที่เรียกว่า เซ็นชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วมือแทนการเซ็นชื่อ ในบันทึก หรือเอกสารทางคดีต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานหรือพนักงานสอบสวนได้ทำขึ้น เช่น บันทึกการตรวจค้น บันทึกการจับกุม บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ แผนที่เกิดเหตุ บันทึกการชี้ตัว หรือบันทึกคำให้การ เป็นต้น เพราะการทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการสั่งให้ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำหรือให้การซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาที่มีให้ถือว่าผู้ต้องหาเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกในคดี

กรณีผู้ต้องหาไม่ยอมลงลายมือชื่อหรือลายนิ้วมือในบันทึกดังกล่าว ไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน การที่ผู้ต้องหาไม่ลงลายมือชื่อเป็นเรื่องที่ไม่อาจทราบล่วงหน้า บางครั้งพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้ว จึงจัดส่งเอกสารให้ผู้ต้องหาลายมือชื่อ แต่ผู้ต้องหาไม่ยอมลงลายมือชื่อ เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องจดบันทึกเหตุนั้นไว้ในเอกสารนั้น ๆ แทน เรื่องเช่นนี้เป็นสิทธิของผู้ต้องหาโดยแน่แท้

พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาเขียนตัวอย่างลายมือชื่อหรือลายเซ็นของตน เพื่อส่งไปตรวจพิสูจน์ว่าลายมือชื่อของผู้ต้องหาที่เซ็นต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นลายมือชื่อของบุคคลคนเดียวกับที่ลงไว้ในเอกสารที่อ้างว่ามีการปลอมแปลงหรือไม่ ทั้งนี้เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าการที่ผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเช่นนั้น ไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานและผู้ศึกษาค้นคว้าก็มีความเห็นว่าพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาพิมพ์ลายนิ้วมือที่มีลักษณะเป็นการลงลายมือชื่อเพื่อส่งไปตรวจพิสูจน์เช่นเดียวกันนี้ด้วย

2.4 พนักงานสอบสวนมีอำนาจค้น เพื่อหาสิ่งของซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยกระทำความผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตาม ป.วิ.อาญา ว่าด้วยการค้น รวมทั้งมีอำนาจออกหมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้นำหรือส่งสิ่งของนั้นมาให้พนักงานสอบสวนยึดไว้ด้วยถ้าผู้ได้รับหมายเรียกขัดขืน ก็อาจมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานได้และพนักงานสอบสวนก็อาจไปค้นเอาได้โดยปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการค้น

2.5 พนักงานสอบสวนมีอำนาจยึดสิ่งของดังกล่าวใน (2.4) ไว้ได้กว่าคดีจะถึงที่สุด

อนึ่ง ศาลฎีกา เคยวินิจฉัย คำว่า "ยึด" ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 132 (4) นั้นหมายความรวมถึงการ "อายัด" ด้วยคือหมายความว่าเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งอายัดสิ่งของดังกล่าวใน (2.4) ได้ด้วย

การ "ยึด" หมายถึงการนำเอาทรัพย์สินที่ยึดมาอยู่ในอำนาจครอบครองดูแล หรือ รักษาของผู้ยึดคือพนักงานสอบสวน ส่วนการอายัด หมายถึง การสั่งห้ามผู้ครอบครองทรัพย์สิน มิให้จำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินนั้นไป โดยที่อำนาจในการครอบครองดูแล หรือรักษาทรัพย์สินยังอยู่กับผู้ครอบครองทรัพย์สิน ฉะนั้นถ้าผู้ได้รับคำสั่งอายัดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน ก็อาจมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานได้

2.6 อำนาจในการเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำโดยปกติบุคคลที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกมาให้ถ้อยคำนั้นได้แก่ผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งพนักงานสอบสวน

มีเหตุอันควรเชื่อถือคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งพนักงานมีอำนาจออกหมายเรียกพยานบุคคลมาทำการสอบสวนได้ พยานที่ขัดหมายเรียกอาจมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 168

พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้ต้องหาทำการสอบสวนได้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 134 แต่ถ้าผู้ต้องหาขัดหมายเรียก จะดำเนินคดีฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานหรือขัดหมายเรียกไม่ได้ต้องดำเนินการออกหมายจับต่อไป

2.7 อำนาจในการสั่งให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนให้ถ้อยคำ ก่อนจะสอบปากคำบุคคลใดเป็นพยานพนักงานสอบสวนมีอำนาจให้บุคคลนั้นสาบาน หรือปฏิญาณก่อน แต่ระบุว่าให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนซึ่งหมายความว่าพนักงานสอบสวนจะให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนและคำพยานนั้นก็ใช้ได้ตามกฎหมายไม่เสียไปอย่างใดซึ่งไม่แตกต่างกันกับการเบิกความในศาลที่ป.วิ.แพ่ง มาตรา 112 บังคับไว้ว่าก่อนเบิกความพยาน จะต้องสาบาน หรือปฏิญาณตนก่อนเสมอ เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายยกเว้นว่าไม่ต้องสาบาน หรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ

2.8 อำนาจสอบสวนถึงความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา คือสอบประวัติของผู้ต้องหาได้ แต่ต้องแจ้งผลการตรวจสอบให้ผู้ต้องหาทราบด้วย ถ้าไม่แจ้ง ผลการสอบสวนจะชี้ยันผู้ต้องหาในชั้นพิจารณาไม่ได้ การสอบสวนดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบการใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษของศาล

2.9 มีอำนาจสอบสวน และทำความเห็นในคดีได้อิสระแต่พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสั่งคดีไม่ว่ากรณีใดเพราะการสั่งการคดีนั้น ป.วิ.อาญากำหนดไว้ว่าเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ ไม่ว่าจะงดการสอบสวนในความผิดซึ่งมีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีหรือมีความเห็นควรงดการสอบสวนคดีซึ่งมีอัตราโทษสูงเกินกว่าสามปี หรือ ควรสั่งไม่ฟ้องคดีใด ๆ พนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการส่งทั้งสิ้น แม้แต่บันทึกหรือสำนวนคดีเปรียบเทียบก็ต้องส่งไปให้พนักงานอัยการโดยมิชักช้า ในเรื่องอำนาจสอบสวนนี้ กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาให้พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนให้ความเห็นในคดีในระยะเวลาที่กำหนด โดยกำหนดควบคู่ไปกับระยะเวลาควบคุมจะเกินเลยไปกว่านั้นไม่ได้

เมื่อเสร็จสิ้นขบวนการทางการสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องเสนอสำนวนการสอบสวน พร้อมความเห็นในคดีต่อพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหา แต่เมื่อพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ช่วยเหลือ ติดตาม อำนวยความสะดวกแก่พยาน ในการที่พยานจะต้องไปเบิกความต่อศาลจนกว่าจะเสร็จสิ้นคดี

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น เป็นระเบียบปฏิบัติที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนยึดถือปฏิบัติเพื่อเป็นหลักประกัน ถึงความยุติธรรมของประชาชนซึ่งได้รับการสอบสวน

2.4 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการสอบสวน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการสอบสวนคดีอาญาเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในส่วนของ การเริ่มต้น ซึ่งในบางขั้นตอนอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ การสอบสวนนั้น อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะได้แก่การสอบสวนความผิดและการสอบสวนผู้ต้องหา การสอบสวนความผิดได้แก่ เมื่อมีเหตุสงสัยว่าจะมีการกระทำความผิดอาญาก็จะเริ่มทำการสอบสวน ให้ทราบว่าเป็นการกระทำความผิดหรือไม่ ถ้าเป็นความผิดอาญาใครเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อรู้ตัวแล้ว ก็ต้องติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิด มาสอบสวนซึ่งเป็นลักษณะของการสอบสวนตัวผู้ต้องหาต่อไปและในส่วนนี้เองทำให้นักนิติศาสตร์เป็นห่วงกันมากว่าจะทำอย่างไร จึงจะให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหามากที่สุด และเป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องดำเนินการ ในส่วนนี้

⁶ดังปรากฏในคำกล่าวของ Pro Paul B. Weston และ Pro Kenneth M. Wells ในหนังสือ "The administration of Justice "ว่า" The function of the administration of Justice on the Law of enforcement is a sequential crime control process performed by agent and agencies of government with assigned function and territorial jurisdiction" ซึ่งแปลความหมายว่า "หน้าที่ของการบริหารงานกระบวนการยุติธรรม หรือ การบังคับใช้กฎหมาย คือ ลำดับขั้นตอนของกระบวนการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งกระทำโดยหน่วยงานของรัฐ ซึ่งได้รับมอบภาระหน้าที่ และขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย

⁶ วีระ พิพัฒน์วงศ์. อำนาจสอบสวนควรอยู่กับราชการส่วนใด. เอกสารเชิงปฏิบัติวิทยาลัยการปกครอง, 2534 หน้า 4.

จากคำกล่าวของนักนิติศาสตร์ข้างต้น รัฐมีหน้าที่จะต้องจัดองค์กรของรัฐเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เพื่อให้ร่วมกันปฏิบัติภารกิจเกี่ยวกับการป้องกันคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม และให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความสงบ รามรื่น รวมตลอดถึงการรักษาคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนตามหลักนิติธรรมในระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการใช้จ่ายทางสังคมอื่น ๆ ⁷

การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้เป็นระบบต่อเนื่อง องค์กรต่าง ๆ จะต้องมีภาระหน้าที่ปฏิบัติดังนี้

1. การรายงานเกี่ยวกับอาชญากรรมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไปประสบเห็นเอง หรือประชาชนไปแจ้งความกับตำรวจ
2. การแจ้งข้อหากล่าวหา การจับกุม รวมทั้งบันทึกเหตุการณ์การจับกุม
3. การควบคุม ชัง ปล่อยชั่วคราว สำหรับบุคคลผู้ต้องสงสัย หรือจำเลย
4. การสืบสวน และสอบสวนหาข้อเท็จจริงแห่งคดี
5. การรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบสวนและทำความเห็นโดยพนักงานสอบสวน
6. การนำคดีฟ้องศาลโดยพนักงานอัยการ
7. การไต่สวนมูลฟ้อง การนำพยานหลักฐานเข้าสืบในศาล
8. การพิจารณาตัดสินคดีในศาล และการกำหนดรูปแบบการลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด และพฤติการณ์ของอาชญากร
9. การใช้วิธีการราชทัณฑ์
10. การอุทธรณ์ฎีกา
11. การพระราชทานอภัยโทษ

จากกระบวนการทั้ง 11 ขั้นตอนนี้ ดังกล่าวอาจแยกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนฟ้องตั้งแต่ข้อ 1-6 และขั้นตอนหลังฟ้องตั้งแต่ข้อ 7-11 แต่การศึกษาครั้งนี้จะกล่าวเฉพาะขั้นตอนก่อนฟ้องเท่านั้น เพื่อเน้นให้เห็นกระบวนการต่าง ๆ ว่าในขั้นนี้มีองค์กรใดควรรับผิดชอบ

⁷ ประเสริฐ เมฆมณี. การประสานงานในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาและทางเลือกปฏิบัติที่สำคัญ. วารสารเนืองในวันพี 2526 คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยศรีประทุม, หน้า 44.

2.5 อำนาจสอบสวนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการดำเนินคดีอาญานั้นอาจกระทำได้โดยรัฐคือระบบการดำเนินคดีโดยรัฐ คือรัฐเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีได้เองหรือประชาชนอาจดำเนินคดีได้เองโดยถือว่าพลเมืองทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองได้ คือระบบการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน แต่การดำเนินคดีดังกล่าวนี้ สิ่งสำคัญของคดีก็คือต้องมีพยานหลักฐาน การค้นหาพยานหลักฐานจะใช้เครื่องมืออะไรจึงจะทำให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเช่น ถ้าประชาชนเป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเอง จะมีขีดจำกัดในการค้นหาพยานหลักฐาน เพราะไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการจับหรือค้นเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมา แต่ถ้ารัฐเป็นผู้เสียหายฟ้องร้องคดี จะมีศักยภาพ ในการค้นหาพยานหลักฐานได้ดีกว่าประชาชน เพราะกฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงาน ในการสืบสวนตรวจค้น จับกุม เรียกพยานมาสอบสวนเป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้ทั้งรัฐ และประชาชน ฟ้องคดีได้เองทั้งสองฝ่าย สำหรับเรื่องนี้ผู้ศึกษา จะกล่าวเฉพาะอำนาจการฟ้องคดีที่กระทำโดยรัฐเท่านั้นกล่าวคือเกี่ยวกับการฟ้องคดีของอัยการตามมาตรา ๒๘(๑) และการค้นหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาความผิดและลงโทษต่อไป เนื่องจากการพิจารณาคดีในสมัยก่อนใช้ระบบไต่สวน ซึ่งไม่มีการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจพิจารณาพิพากษา แต่จะดำเนินการเบ็ดเสร็จอยู่ที่ผู้มีอำนาจพิจารณาคดี หรือศาลแต่ฝ่ายเดียวจึงทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา จึงได้มีการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาเพื่อแก้ปัญหาคความไม่เป็นธรรมดังกล่าว โดยแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง ออกจากอำนาจพิจารณาพิพากษา การแยกอำนาจหน้าที่ทั้งสองออกจากกันจึงเท่ากับเป็นการให้เกิดการถ่วงดุลย์อำนาจในการดำเนินคดีอาญานั้นเอง ดังนั้นจึงเกิดแนวความคิด ในการแบ่งแยกกระบวนการดำเนินคดีอาญาออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนที่สอง คือ การพิจารณาพิพากษา ประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปได้รับแนวความคิดนี้ไปใช้ ดังเช่นในประเทศเยอรมันซึ่งอธิบดีอัยการ ดร.คณิต ญ นคร ได้เขียนไว้ว่า^๘

พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ อัยการ

^๘ คณิต ญ.นคร. อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมัน. อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, หน้า 76 และ 77.

การเลิกใช้การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนแล้วมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา เป็นเหตุให้มีอัยการขึ้น กล่าวคือว่า ในการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนไม่มีการแยก "หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง" และ "หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี" ออกจากกันให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่แยกจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองหากแต่ผู้ไต่สวน (ศาลหรือผู้พิพากษา) เป็นผู้ดำเนินการเองทั้งสิ้นตั้งแต่เริ่มคดี คือ เมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดอาญาจนกระทั่งถึงตัดสินคดีอาญานั้น ในที่สุดการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้จึงไม่มีโจทก์และจำเลย หากแต่มีผู้ไต่สวน (ซึ่งเป็นทั้งโจทก์และผู้ตัดสินในคนคนเดียวกัน) และผู้ถูกไต่สวนก็มีสภาพเป็นเพียงวัตถุแห่งการซักฟอกนั้น ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกไต่สวนเพราะเขาไม่มีโอกาสเพียงพอที่จะแก้ข้อหาหรือต่อสู้คดีได้ ยิ่งกว่านั้นข้อบกพร่องของระบบไต่สวนนั่นเองได้เป็นเหตุชักนำให้เกิดวิธีค้นหาความจริง โดยการทรมานร่างกายของผู้ถูกไต่สวนให้กล่าวความสัตย์ วิธีนี้ได้เริ่มขึ้นในวงการศาสนา ก่อน แล้วต่อมาได้ถูกนำมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐด้วย และวิธีการนี้ได้ทวีความรุนแรงจนถึงขีดสุดเมื่อมีการล่าแมมดเกิดขึ้นเพื่อขจัดข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน จึงได้มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน องค์กรที่จัดตั้งขึ้นใหม่ให้มีหน้าที่รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องนั้น ก็คือ องค์กรที่เรียกว่า "อัยการ" และ เจ้าพนักงานของรัฐผู้ทำหน้าที่นี้คือ เจ้าพนักงานที่เรียกว่า " พนักงานอัยการ" และ สุดท้ายด้วยการให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวแล้วเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาพ้นสภาพการเป็นวัตถุแห่งการซักฟอก และกลายเป็น "ประธานในคดี" ไป

ระบบการดำเนินคดีอาญา ที่แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็นประธานในคดีดังที่กล่าวมาแล้วนั้นเรียกว่า "การดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา"⁹

จากตัวอย่างการเกิดหน่วยงานอัยการของเยอรมัน ซึ่งมีอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญา อาจรวมถึงต่างประเทศอื่น ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เบลเยียม สหสาธารณรัฐอาหรับ ญี่ปุ่น ฯลฯ ที่ให้อัยการเข้ามาควบคุมการสอบสวนโดยให้อำนาจการสอบสวนควบคู่ไปกับอำนาจฟ้องร้องคดีด้วยนี้ อาจกล่าวได้ว่าหลายประเทศได้ลอกเลียนแบบกันมาจากประวัติศาสตร์ ที่มีการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกจากอำนาจพิจารณาพิพากษานั้นเอง และก็ใช้กันมาเป็นเวลายาวนาน แต่ถึงปัจจุบันน่าจะได้พัฒนาให้ก้าวหน้าไปกว่านี้ กล่าวคือ เหตุผลในการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องออกมาก็เพราะต้องการให้มีการ ถ่วงดุลอำนาจกัน ระหว่างผู้สอบสวนกับผู้ฟ้องร้องในสภาพของความเป็นจริง ก็คือการใช้ดุลพินิจในการฟ้อง หรือไม่ฟ้องซึ่งอำนาจสั่งเด็ดขาดอยู่ที่อัยการนี้ อาจมีการใช้อำนาจโดยไม่สุจริตเกิดขึ้นได้ดังที่มีผู้เขียนวิจารณ์ไว้ในสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ฉะนั้นในส่วนนี้ในความเห็นของผู้ศึกษาจึงอาจกล่าวได้ว่าหากผู้ใดมีอำนาจสอบสวนแล้วก็ไม่ควรมีอำนาจฟ้องร้อง ซึ่งอำนาจของตำรวจในส่วนนี้ได้เคยถูกยกเลิกไปในทำนองเดียวกัน กรณีตำรวจทำหน้าที่ผู้ว่าคดีในศาลแขวง ในทางกลับกันอัยการมีอำนาจฟ้องคดีก็ย่อมไม่ควรจะมีอำนาจสอบสวนเช่นเดียวกัน

⁹ อรรถพล ใหญ่สว่าง. ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526

2.6 การถ่วงดุลระหว่างอำนาจสอบสวนกับอำนาจฟ้องร้อง

ในเรื่องการแบ่งแยกอำนาจ และหน้าที่เป็นปัญหาสำคัญผู้เป็นเจ้าของเรื่องนี่คือมองเตสกีเออ ผู้ที่คิดแก้ปัญหาการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในคนคนเดียวกัน โดยเฉพาะอำนาจอธิปไตยของรัฐ มองเตสกีเออ ได้แบ่งแยกออกเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ โดยบัญญัติให้มือกรและตัวผู้ใช้อำนาจอย่างอิสระ ไม่ขึ้นแก่กัน และไม่รวมอยู่ในองค์กรใดเกินกว่า 1 อำนาจ ดังที่มองเตสกีเออยังได้กล่าวไว้ว่า "ถ้าองค์กรใดใช้อำนาจเกินกว่าหนึ่งอำนาจราษฎรก็จะเป็นฝ่ายเดือดร้อน"¹⁰

เมื่อมาเปรียบเทียบการใช้อำนาจสอบสวนกับอำนาจฟ้องร้อง ถ้ารวมอยู่ที่คนคนเดียวเป็นผู้ใช้อำนาจทั้งสอง ก็จะทำให้ประชาชนเดือดร้อนเช่นเดียวกับคำกล่าว ของ มองเตสกีเออ นั้นเอง กล่าวคือ ในคดีที่ผู้สอบสวนฟ้องร้องเกิดมติดอกกับผู้กรณีฝ่ายหนึ่ง ผู้มีอำนาจดังกล่าวก็จะเกิดความคิดที่จะสรุปสำนวนมีความเห็นในทางที่เป็นโทษแก่ผู้กรณีไว้ก่อนแล้ว ก็จัดการค้นหาพยานหลักฐาน ให้สอดคล้องกับความประสงค์ที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นเจ้าพนักงานมีอำนาจสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญานาย ข. หวังจะให้นาย ข. มีความผิดให้ได้ ดังนี้ นาย ก. จึงต้องการให้ศาลลงโทษ นาย ข. จึงรวบรวมพยานหลักฐานเท็จบ้างจริงบ้างเพื่อให้มีเหตุผลพอฟ้อง นาย ข. ต่อศาล ซึ่งจะเป็นได้ว่าเมื่อมีการสรุปสำนวนในเรื่องนี้ แล้วนาย ก. ย่อมจะต้องมีคำสั่งฟ้องคดีนี้ โดยไม่ตรวจสอบอีกชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะในทางปฏิบัติของศาลไทยเมื่ออัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ศาลจะไม่ทำการไต่สวนมูลฟ้อง

เมื่อมีการแบ่งแยกหน้าที่กันใช้อำนาจ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่ผู้มีอำนาจอาจใช้อำนาจไปในทางที่ผิดใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบ หรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชน ได้เช่นเดียวกับการที่รวมอำนาจไว้ที่เดียวกัน แต่เมื่อแบ่งแยกหน้าที่กันใช้อำนาจแล้วจะมีวิธีการป้องกัน มิให้มีการใช้อำนาจไปก่อความเดือดร้อนต่อประชาชนได้ โดยจะมีการตรวจสอบ (Checks and Balances) ซึ่งกันและกัน เช่นอำนาจบริหารจะถูกตรวจสอบการใช้อำนาจโดยฝ่ายนิติบัญญัติ หรือรัฐสภาด้วยการเปิดอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐบาล และฝ่ายนิติบัญญัติก็จะถูกตรวจสอบโดยฝ่ายบริหารได้ด้วยการยุบสภา ดังนั้นการใช้อำนาจของแต่ละฝ่ายจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และรับผิดชอบต่อประชาชนในทำนองเดียวกัน เรื่องอำนาจสอบสวนฟ้องร้องก็เช่นเดียวกัน ผู้มีอำนาจสอบสวนจะเป็นผู้ค้นหาพยานหลักฐานมาผูกมัดตัวผู้ต้องหาเพื่อส่งให้อัยการซึ่งมีอำนาจฟ้องพิจารณาว่าสมควรจะฟ้องหรือไม่ ดังนั้นหากให้อำนาจในการค้นหาพยานหลักฐาน รวมอยู่กับ อำนาจในการใช้ดุลพินิจว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้อง ก็อาจจะเกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องหาได้

ปัญหาดังกล่าว จึงอาจแก้ไขได้ด้วยวิธีเดียวกันกับการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ แต่วิธีการตรวจสอบอาจจะแตกต่างกัน สำหรับการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายสอบสวน (ตำรวจ) กับฝ่ายฟ้องคดี (อัยการ) นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้กันอยู่ปัจจุบันนี้ได้บัญญัติให้มีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน คือ ตำรวจถูกตรวจสอบโดยอัยการ และอัยการถูกตรวจสอบโดยอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี¹¹

¹⁰ วิษณุ เครืองาม. คำบรรยายความรู้เบื้องต้นทางนิติปรัชญา. เอกสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.2535 หน้า 148.

¹¹ ป.วิ.อาญา มาตรา 143.

2.7 แนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจสอบสวนที่น่าจะเหมาะสมกับประเทศไทย

จากบทบัญญัติใน ป.วิ. อาญา ในปัจจุบันได้บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครอง และตำรวจ มีอำนาจสอบสวน จึงเกิดปัญหาขึ้นมาเนื่อง ๆ ดังได้กล่าวแล้วว่าจะให้ฝ่ายปกครอง หรือตำรวจเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้ที่มีอำนาจสอบสวน หรือจะให้ร่วมกันสอบสวน แต่ในที่สุดตำรวจก็มีอำนาจสอบสวนเพียงฝ่ายเดียว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ ถึงปัจจุบัน ดังนั้นกาลเวลาที่ผ่านไปหลายสิบปี ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ตำรวจ มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนมากที่สุด

ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับการที่ให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนเพียงฝ่ายเดียว แต่สิ่งที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม ก็คือ องค์กรสอบสวนนั้นควรจะมีรูปแบบเป็นอย่างไร เช่น

1. ให้เป็นตำรวจโดยสังกัดอยู่ในกรมตำรวจแบบปัจจุบัน มีการบังคับบัญชาทางด้านระเบียบวินัย การบังคับบัญชาตามปกติ และเป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะผู้ควบคุมการสอบสวน
2. จะเสนอรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า กรมสอบสวนแยกออกจากกรมตำรวจ
3. จะใช้วิธีแบบผสมของทั้งสองวิธีแรกกล่าวคือ ให้พนักงานสอบสวนสังกัดอยู่ในกรมตำรวจ เหมือนเดิม และเป็นตำรวจอยู่เช่นเดิม เพียงแต่แยกอำนาจการควบคุมด้านการสอบสวนออกจากกรมตำรวจ ให้อยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรกลางที่ตั้งขึ้นโดยประกอบขึ้นด้วยบุคคลหลายฝ่าย

เรื่องอำนาจการสอบสวนอาจมีข้อพิจารณา คือ การดำเนินการของอำนาจการสอบสวน ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอาจมองได้ว่าเป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้ว นักวิชาการบางท่านอาจเห็นข้อบกพร่องมากมาย จนกระทั่งมีการเสนอร่างกฎหมายให้พนักงานอัยการเข้ามาเป็นหัวหน้า พนักงานสอบสวนจึงน่าจะยอมรับได้ในระดับหนึ่งว่าสมควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขได้แล้ว ประการต่อมาคือ การตั้งกรมสอบสวนมีผู้ให้ความเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณไม่เกิดผลดีในทางปฏิบัติอย่างใด และไม่มีประเทศใดกระทำ เช่นนี้ เพราะเราไปแยกอำนาจสืบสวน จับกุม ออกจากอำนาจสอบสวนอย่างเด็ดขาด ซึ่งจะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมา นอกจากนั้นหากไม่มีการควบคุมกรมสอบสวนไว้อย่างรัดกุมด้วยแล้ว ก็อาจจะเกิดปัญหาตามมา มากกว่าที่ให้ตำรวจมีอำนาจสอบสวนตามเดิมเสียอีก ผู้ศึกษาเห็นด้วยกับวิธีการที่ให้พนักงานสอบสวนเป็นตำรวจฝ่ายเดียว แต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการสอบสวนและแต่งตั้งพนักงานสอบสวน มีความเห็นให้ขึ้นกับองค์กรกลางที่ตั้งขึ้นมาควบคุมพนักงานสอบสวน

เพื่อเป็นข้อสนับสนุนความคิดเห็นของผู้เขียนจึงขอยกบทความของ ดร.อมร จันทรสมบูรณ์ ที่เสนอแนะระบบกระบวนการยุติธรรมโดยมีแนวความคิด รายละเอียดดังต่อไปนี้¹²

¹² อมร จันทรสมบูรณ์. การสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในขบวนการยุติธรรมทางอาญาของ ไทย. บทบัญญัติ, 2516 เล่ม 30 ตอนที่ 4.

1. ในด้านการแสวงหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามที่กล่าวมาแล้วว่าการฟ้องคดีอาญา ตามกฎหมายประเทศไทย กระทำได้สองทางคือ โดยทางพนักงานของรัฐ และโดยทางประชาชนฟ้องร้องคดีอาญา

ก. ควรให้เทศบาล มีตำรวจท้องถิ่นของตนเองได้ เพื่อให้ตำรวจท้องถิ่นช่วยปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย ปัจจุบันนี้เทศบาลมีหน้าที่รักษาความสะอาด (กวาดถนน ฯลฯ) แต่ไม่มีอำนาจในการจับบุคคลผู้ทิ้งขยะมูลฝอย หรือเทศบาลมีอำนาจเก็บค่าธรรมเนียมจอดรถยนต์ แต่ไม่มีอำนาจจับผู้จอดรถผิดกฎจราจร การให้เทศบาลมีตำรวจท้องถิ่นจะแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของเทศบาล ที่ไม่ได้ผลในด้านนี้ไปด้วยในตัวและตำรวจท้องถิ่นยังจะช่วยจับคนร้ายหรือรับแจ้งความได้อีกด้วย จะเห็นได้ว่าหากเทศบาลจะทำงานได้ผล เทศบาลจะต้องมีอำนาจจับกุมและทำการสอบสวนเองเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจับแล้วสอบสวนเองเช่นกัน

เวลานี้กรุงเทพมหานครกำลังจะมีตำรวจเทศกิจ ก็น่าจะพิจารณาขยายตำรวจท้องถิ่นไปให้แก่เทศบาลทั่วประเทศด้วย

ข. แนวความคิดในการรับฟังคดีอาญาจากประชาชน (การตีความว่า "ผู้เสียหาย" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ควรได้รับการพิจารณาทบทวนเสียใหม่

2. ในด้านระบบสอบสวน ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวน ควร มีระบบควบคุมเป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากการควบคุมโดยผู้บังคับบัญชา

นักนิติศาสตร์บางท่านมีความเห็นว่า ให้ตั้งกรมสอบสวนขึ้นโดยแยกตำรวจซึ่งมีหน้าที่สืบสวนออกจากตำรวจที่มีอำนาจสอบสวน และบางท่านมีความเห็นว่า ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในแต่ละจังหวัดในเรื่องนี้อาจมีข้อคัดค้านได้ว่าการตั้งกรมสอบสวนดูเป็นเรื่องยุ่งยากเกี่ยวกับการหาตัวบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมสอบสวน และเป็นการสิ้นเปลืองเงินงบประมาณ เพราะเป็นการเพิ่มอัตรากำลังและนอกจากนั้นก็มิได้แก้ปัญหาเรื่องระบบควบคุมโดยผู้บังคับบัญชา ส่วนการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ก็อาจมีข้อคัดค้านได้ว่าจะไม่ให้ผลดีขึ้นมากนัก เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดมีราชการอยู่เป็นอันมาก งานด้านสำนวนสอบสวนเป็นงานของความเชี่ยวชาญด้านอาชีพ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดอาจไม่มีเวลาพอ และปัญหาเกี่ยวกับระบบควบคุมโดยผู้บังคับบัญชาก็ยังมีได้จัดออกไป

ดังนั้นวิธีการของฝรั่งเศสดูจะเหมาะสมสำหรับภาวะของประเทศไทย คือให้ตำรวจมีทั้งอำนาจสืบสวน จับกุม และมีอำนาจสอบสวนด้วยตามแนวระบบปัจจุบัน แต่น่าจะพิจารณาวางระบบให้มีการแต่งตั้งตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนเสียใหม่ โดยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมและของระบบควบคุมที่จะวางขึ้น เช่นให้พนักงานสอบสวนแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยร่วมกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ต่อจากนั้นก็วางระบบควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวน โดยให้มีคณะกรรมการควบคุม พนักงานสอบสวน ซึ่งคณะกรรมการคณะนี้ จะมีอำนาจสั่งถอนอำนาจการสอบสวนจากตำรวจได้ การสั่งถอนอำนาจสอบสวนนั้นอาจสั่งถอนอำนาจเฉพาะเขตจังหวัด หรือทั่วราชอาณาจักรก็ได้ แล้วแต่กรณี หรืออาจสั่งถอนชั่วคราว ตามระยะเวลาที่กำหนด หรือถอนถาวรตลอดไปก็แล้วแต่ความหนักเบาในการผิดพลาดของพนักงานสอบสวนผู้นั้น ตำรวจ (หรือพนักงานฝ่ายปกครอง) ที่ถูกถอนอำนาจสอบสวน ก็ยังคงเป็นตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครอง (มีอำนาจสืบสวนจับกุม) ต่อไป แต่ไม่สามารถทำหน้าที่สอบสวนได้ ส่วนการจะมีการลงโทษทางวินัยโดยผู้บังคับบัญชาโดยตรงหรือไม่นั้น เป็นอีกกรณีหนึ่ง

"คณะกรรมการควบคุมตำรวจพนักงานสอบสวน" ตามแนวที่ประเทศฝรั่งเศสใช้อยู่ เป็นคณะกรรมการประจำภาคได้แก่ผู้พิพากษาระดับศาลอุทธรณ์ (ศาลภาค) จำนวน ๓ นาย ผู้รับเรื่องราวร้องเรียนการกระทำโดยมิชอบของตำรวจสอบสวน ควรได้แก่อัยการ ซึ่งจะนำเรื่องเสนอต่อคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาต่อไป

คณะกรรมการควบคุมตำรวจพนักงานสอบสวนของเรา ก็น่าจะมีประจำทุกจังหวัด (หรือประจำภาค) แต่องค์ประกอบของคณะกรรมการควบคุมนี้ เราอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม เช่น อาจประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล และผู้ตรวจราชการสำนักนายกฯ ก็ได้

จากแนวทางของประเทศฝรั่งเศสดังกล่าวผู้เขียนคิดว่าถ้านำมาประยุกต์ใช้กับพนักงานสอบสวนของไทยน่าจะทำได้ และเหมาะสม โดยจะต้องมีรูปแบบที่มีความเป็นไปได้ โดยสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรบุคคลของไทย